

Anmeldelser

Søren Schou

Fra Østmarxisme til postmodernitet. En mellemstor historie

Morten Kyndrup: *Det Postmoderne – om betydningens forandring i kunst, litteratur, samfund*. Gyldendal, 1986.

Da nymarxismen kom til Norden o. 1970, indgik den i interessante symbioser med allerede eksisterende kulturmiljøer. Ved universitetet i Bergen blev den til marxisme-leninisme, ved Århus Universitet blev den bl.a. til leninisme. Der var forskel på, hvilken østlig model man orienterede sig efter, men der var ligheder i tilegnelsens art. Begge steder indhyldedes marxismen i en aura af bods- og adventstemning, som sandsynligvis pegede tilbage på nogle allerede tilstedeværende vækkelsesreligiøse normer – og dermed på nogle miljøer, disse universiteter rekrutterede studerende fra.

En af de unge Århus-studerende, der lagde sig efter østmarxismen, hed Morten Kyndrup. Han skrev et stort værk om realismebegrebet i den moderne litteraturteoretiske debat (1976). Gennem dette arbejde blev han bekendt med de sofistikerede realisme- og æstetikteorier, som bl.a. er udviklet i DDR gennem de senere år. Denne efter-lukacsianske, men stadig østmarxistiske orientering prægede endnu de analysebøger, han skrev i 80ernes første år: *Dansk socialistisk litteratur i 70'erne* (1980) og *Æstetik og litteratur* (1982). Kyndrup var nok socialist, men sandelig også æstet.

Da leninismen brød sammen som fortolkningsnorm ved Århus Universitet, efterlod den nogle i identitetsløshed, men ikke Kyndrup. Med den anden halvdel af sin identitet, den æstetiske, kunne han nu indgå i mere tidssvarende symbioser, med *Det Postmoderne*.

Den Store Oktoberrevolution afløstes af interessen for »de ganske små andetheder«. Kyndrups nye motto blev: »Måske er det lykkeligere at få en lille historie på halsen end at leve livet med en stor utopi i nakken?« Ud med kommunard, ind med Baudrillard. Dennes proklamation af, at »de store referenter« er brudt sammen, og begreberne nu fluktuerer totalt, istemtes af Kyndrup. Vi er nået ind i det, Baudrillard kalder »den tredie simulakrumorden«, og Kyndrup er blevet ordensridder af tredie grad.

Nu, efter den store politiske vækkelse er døet hen, er det tid at se tingene, som de er: »De politiske grupperinger i højre og venstre, arbejdere og kapitalister har dybest set været en del af samme histo-

rie.« Og deltagelse i venstre-højre-kampen styrker kun »systemets virkelighedseffekt«. Væk med al denne patos, siger Kyndrup, væk med denne evige henvisning til de store frigørelsesmyter. Skal man gøre sig kritisk gældende i det totale, fluktuerende diskursnet, så må man gøre det uvante, sætte uhørte diskurser i spil, bryde forventningshorisonter.

Om Kyndrup selv har brudt nogens forventningshorisont er tvivlsomt. I hvert fald ikke min. Hans udvikling er endnu en eksemplificering af en maxime, der kunne formuleres således: Investerer man en god portion messianisme og vækkelsesreligiøsitet i sin marxisme, og julemanden så ikke kommer, bliver facit desillusionering. De kvalte oprørs tid er hård for os alle, for en leninist er den suicidal eller galgenhumoristisk.

Også, forresten, for en marxist-leninist som den norske forfatter Dag Solstad, hvis næstsidste bog Kyndrup skriver sympatiserende om. Solstads glamouriserende portrætter af stålsatte arbejdere er med den allersidste roman, *Forsøg på at beskrive det uigennemtrængelige*, afløst af en hånligt udleverende skildring af små dumrianer, der kun kan finde ud af at handle sort og glo på video i fritiden.

Men der er forskel på Solstad og Kyndrup. Solstad skjuler i hvert fald ikke sin skuffelse – og bliver derfor nok aldrig så god en postmodernist, som Kyndrup vil have ham. Kyndrup selv bider skuffelsen i sig. Hans bestandige betoning af, at det postmoderne projekt er muntert, ualvorligt, kunne på den anden side tyde på, at han i hvert fald ikke har lyst til at rende sig flere staver i livet. Efter den store kærligheds forlis bliver man flanør.

Og så har jeg vist begået alle de kapitalbrølere, man ifølge Kyndrup kan begå, når man skal karakterisere det postmoderne projekt. Jeg har narrativiseret et livsløb ind i en kendt skabelon og garneret det med almengørende maximer. Især har jeg forbrudt mig ved at søge en Sandhed bag betydningens overflade, læst teksten som om den peger hen på en Stor Referent.

Sådan noget kan tekster overhovedet ikke pege på længere, siger Kyndrup. De Store Referenter er brudt sammen, udviklingen er gået fra »global 'menings'-repræsentation til lokal spil-effekt.«

Hvad der i strengere epistemologisk forstand skal forstås ved dette tilsyneladende altafgørende skifte er bogen larmende tavs om. Forbløffende nok, for det er i selve henvisningen til de Store Referenters sammenbrud, postmodernismen henter sin eksistensberettigelse.

Er de »Store Referenter« alment forpligtende idé-komplekser? I så fald er dødsdommen forhastet. Den omstændighed, at kristendommen og måske leninismen ikke længere »vektorerer« (dvs. giver

retning til) den almene betydningsproduktion, lader dog stadig den mulighed stå åben, at andre Store Referenter har taget deres plads. Hvad med den demokratiske humanismes idealer? Har der – i hvert fald i Vesteuropa – på noget tidligere tidspunkt eksisteret en mere udbredt konsensus omkring dem end nu? »Demokrati« er idag et lige så udbredt plusord som tidligere »Gud«. Hvad der skal lægges i det, strides man rigtignok om, men gudsbegrebet var som bekendt mindst lige så omtvistet. Hvordan da hævde, at alment forpligtende idékomplekser er fordunstet?

Er de »Store Referenter« prognoser af en art, udbredte overbevisninger om, at verden bevæger sig et bestemt sted hen (som kommunismens tro på den store frigørelse)? Så må resultatet være det samme. Har troen på det virkeliggjorte kommunistiske samfund haft flere tilhængere end vor tids fredsbevægelser, som også prognosticerer – og arbejder på at forhindre, at de værste prognoser går i opfyldelse?

Nix, Kyndrup. Den, der kun ser værdilabilitet i den aktuelle meningsstrøm, er den, der måler nutiden med en fortidig værdiorganiserings alen. Altså efter melodien: når leninismen slog fejl, er alle samlende værdiorienteringer ude af sagaen. Det er en bakspejlsbetragtning, forbløffende usensitiv over for de holdningsfællesskaber, som nu »vektorerer« betydningsproduktionen.

Disse afgørende uklarheder omkring henvisningsfunktionerne og deres påståede sammenbrud har også fået Kyndrup til at tabe sit ellers gode litteraturteoretiske hoved. For nu er såkaldt »mimetisk digtning« (Kyndrup mener hermed både realisme og symbolmodernisme) blevet uholdbar metafysik. Den udtrykker et indhold, siger han, den refererer til en virkelighed uden for sig selv. Og når den gør det, har den jo forskrevet sig til de Store Referenter.

Med et baudrillardsk snuptag har Kyndrup dermed fået sat lighedstegn mellem mimetisk digtning og essentialisme. Hvad mere er: den slette essentialisme lokaliseres tilsyneladende ikke blot til digtningens livsanskuelsesmæssige budskab, nej, den viser sig allerede i tekstoverfladens henvisning til f.eks. hverdagsfænomener.

Derfor ville jeg gerne vide: hvad er det for en kernemetafysik, der f.eks. viser sig i en bid realistisk prosa som: »En mand gik tur på gaden med sin hund«? Hvor er pudlens kerne her, sådan helt præcist?

Jeg tror ikke et klap på Kyndrups postmodernistiske projekt. Det hviler på et vakkelvornet epistemologisk grundlag, og som kulturpolitisk indlæg vælger det – med sine forsikringer om at vektoriseringernes, ideologiernes tid er ovre – strudsens bekvemme position med hovedet i busken.

Men bogen er alligevel spændende ved at fortælle en Stor Historie,

som Kyndrup rigtigt nok ikke har ønsket at fortælle: historien om, hvorledes de kvalte oprørs tid gjorde klassekæmperen til vagerende ordensridder af tredje grad.

Karen Nicolajsen

Jeg kan gode lide / Jeg kan ikke lide

Carsten Jensen: *Sjælen sidder i øjet. Billeder og bagtanker.*

Gyldendal 1985.

Jeg hører til dem for hvem en TV-anmeldelse af Carsten Jensen er en velgørende morgenbitter, der gør forskellen mellem de morgener, hvor det er ham der glimrer på bagsiden af Politiken, og dem hvor det ikke er. Det er den veloplagte, ja lystige vrangvillighed over for populismens lokkende forenklinger og udglattende ensretning, det er sansen for det ukonventionelle, for det udanske, evnen til at filosofere over stort og småt, det er biddet, viddet, skarpheden, negativiteten eller den stædigt fastholdte kritiske synsvinkel, der virker oplivende og opstrammende, og tit tillige tankevækkende.

De samme egenskaber udfolder han i tekstsamlingen *Sjælen sidder i øjet*. Plus noget mere, og minus noget andet.

Det »mere« er en tematik, der løber som en forbindende understrøm gennem bogens prosafragmenter (på fra 6 linjer til max. 7 sider, de fleste på 1-2 sider). Med titlen fra bogens syvende og næstsidste hovedafsnit kunne man kalde den *De to liv*.

Denne tematik dukker direkte op, som tydelige billeder, tre gange:

Næsten mytisk, i »Den mærkeligste operation i den medicinske historie«, hvor der fortælles om en ung mand der som 21årig fik bortopereret en skygge i brystet, som viste sig at være en uudviklet tvilling til ham selv. Operationen førte ikke til nogen lettelse for den unge mand, men til drømmerier om det liv den tabte tvilling kunne have ført, hvis. Og »Således blev den unge kontormand konge i drømmernes land. For ham havde naturen foræret, hvad forfattere først må skrive bøger for at bringe til verden: To liv, deres eget og så et til« (s. 139).

Litterært, i »En kunstner har ingen dåbsattest«, hvor det om forholdet mellem en forfatter og det jeg han sætter i skrift hedder: »Ordet jeg er på papiret som en drage, der højt oppe i luften lader sig bære af vinde, manden i den anden ende af snoren er for tung til«